שלח

א. „ויבואו עד נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישאהו במוט בשנים ומן הרמונים ומן התאנים"[1]. ובפרש"י מפרט סדר נשיאת הפירות — „שמונה נטלו אשכול אחד נטל תאנה ואחד רמון יהושע וכלב לא נטלו כלום לפי שכל עצמם להוציא דבה נתכוונו כשם שפרי' משונה כך עמה משונה".

וצריך ביאור: הרי משה רבינו ציווה אותם[2] „והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ", ואיך פטרו יהושע וכלב את עצמם ולא נטלו כלום[3]? וזה „שכל עצמם (של המרגלים) להוציא דבה נתכוונו", הרי היו צריכים ליטול מפרי הארץ לקיים ציווי משה ופשיטא שכוונתם הייתה לטובה, להראות שבחה של הארץ[4].

ואין לומר שדברי משה „ולקחתם מפרי הארץ" אינם נחשבים לציווי שחייבים לשמוע בקולו, כיון שלא הי' בציווי ה'[5], כי אדרבה הקב"ה אמר[6] „שלח לך, לדעתך, אני איני מצוה לך אם תרצה שלח".

וכן במ"ש בפ' דברים[7] „ותקרבון אלי כולכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו", ובפרש"י שם עה"פ[8] „וייטב בעיני הדבר" — „בעיני ולא בעיני המקום — אם בעיני משה הי' טוב למה אמרה בתוכחות משל לאדם שאומר לחבירו כו' אף אני הודיתי לדבריכם שמא תחזרו בכם כשתראו שאיני מעכב ואתם לא חזרתם בכם" — פשיטא שכיון שלמעשה שלחם משה הרי הם שלוחי משה, ובמילא גם הפרט בדברי משה[9] „ולקחתם מפרי הארץ" הוא ציוויו ושליחותו.

ב. והנה מקורו של רש"י (בזה שיהושע וכלב לא נטלו כלום) הוא בגמרא[10], אבל בגמ' שם הובאו שני טעמים לדבר: „יהושע וכלב לא נשאו כלום — אי בעית אימא משום דחשיבי ואי בעית אימא שלא היו באותה עצה".

ונראה, ששני התירוצים פליגי במילוי השליחות, האם לאחרי שנתהפכו המרגלים מאנשים כשרים להיות „רשעים"[11] והלכו „בעצה רעה"[12] להוציא דבה על הארץ, נתבטלה שליחותו של משה או לא.

---

1) פרשתנו יג, כג.

2) יג, כ.

3) ראה תורת משה להחת"ס פרשתנו שם (ותירוצו הוא ע"ד ההלכה והפלפול. ולהעיר גם מצפע"נ עה"ת פרשתנו יג, ג. שם, כ).

4) ולהעיר: א) בתנחומא (פרשתנו ח), במד"ר (פט"ז, יד) וילי"ש פרשתנו (יג, כג) שהמרגלים לא רצו ליטול מפירות ארץ ישראל אלולי כלב ששלף את הזיין וירץ לפניהם ואמר להם אם אין אתם נוטלים או אתם הורגים אותי או אני הורג אתכם. ב) לפי פירוש הזהר פרשתנו (קס, ב) וישאוהו במוט בשנים קאי על יהושע וכלב. וראה ש"ך עה"ת פרשתנו יג, כג. וראה לקמן סעיף ה ובהערות.

5) להעיר ממאירי לסוטה לה, ב.

6) פרש"י ריש פרשתנו.

7) א, כב — הובא בפרש"י פרשתנו שם.

8) א, כג.

9) יג, יז־כ.

10) סוטה לד, סע"א.

11) ל' רש"י ריש פרשתנו.

12) סוטה לה, א. רש"י פרשתנו יג, כו.

דלטעם הא' שיהושע וכלב לא נשאו „משום דחשיבי", מובן, שבעצם היו צריכים להביא פירות הארץ אלא שנפטרו ממעשה נשיאת הפירות מחמת חשיבותם, וא"כ לא בטלה שליחותו של משה; משא"כ לטעם הב' „שלא היו באותה עצה" יש לומר, דכיון שהמרגלים הלכו „בעצה רעה", שוב בטלה[13] כל השליחות.

[ויש לבאר החילוק בין שני האופנים ע"ד ההלכה — אם י"ב האנשים ששלח משה הם מציאות אחת, ושליחותו של משה היתה ציווי כללי לכולם (ע"ד חיוב על הציבור), וכאשר בטלה מקצת ה־שליחות בטלה כולה; או שהוא ציווי לכל אחד ואחד מהם בפרט].

ועפ"ז, כיון שרש"י בפירושו עה"ת נקט כטעם הב' שבש"ס, ש„יהושע וכלב לא נטלו כלום לפי שכל עצמם להוציא דבה נתכוונו", הרי ס"ל שבטלה כל ה־שליחות, ולכן לא היו חייבים להביא פירות.

[והטעם שלא נקט רש"י כטעם הא', יש לומר בפשיטות, דכיון דזה הי' ציווי של משה „והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ", לא יתכן שבגלל חשיבותם לא יקיימו יהושע וכלב את הציווי].

אבל זהו היפך הפשט לגמרי, שהרי כלב ויהושע חזרו מתור הארץ ומסרו לשולחיהם אודות שבח הארץ, „טובה הארץ מאד מאד"[14], וגם השתדלו לשכנע אותם לעלות לארץ („יכול נוכל לה"[15]; „אם חפץ בנו ה' גו' אל תיראום"[16]),

היינו ששליחותו של משה נתקיימה בפועל על ידי יהושע וכלב. וכן משמע מפרש"י עה"פ[17] „ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים ההם ההולכים לתור את הארץ" — „מלמד שנטלו חלקם של מרגלים בארץ וקמו תחתיהם לחיים", והיינו לפי ששליחותו של משה (לכל י"ב האנשים) נתקיימה על ידיהם, ולכן נטלו חלקם כו' וקמו תחתיהם.

ועוד זאת: דוחק גדול לומר בפרש"י עה"ת ששליחותו של משה היתה ציווי כללי לכולם וכאשר בטלה מקצת השלי־חות בטלה כולה — שאין זה פשוטו של מקרא. ואדרבה, יהושע וכלב הלכו ביחד עמהם ולא נפרדו מהם כשראו שהם בעצה רעה (כפשטות לשון רש"י[18] ש־הליכתם היתה „בעצה רעה", ועוד קודם הליכתם התפלל משה על יהושע[19] „י־ה יושיעך מעצת מרגלים").

ג. ויובן זה בהקדים השינוי בין לשון הש"ס ולשון רש"י, דבש"ס נאמר בקיצור „שלא היו באותה עצה", ואילו רש"י מאריך בלשונו[20] „לפי שכל עצמם להו־ציא דבה נתכוונו כשם שפרי' משונה כך עמה משונה".

והחילוק ביניהם בפשטות הוא: לפי לשון הש"ס אפשר לומר, דזה שיהושע וכלב לא נשאו פירות עם המרגלים הוא לפי שלא רצו לעשות איזה ענין שהוא שיוכל להתפרש שהם בעצה אחת עמהם, אף שעצם נשיאת והבאת הפירות

13) להעיר מצפע"נ הנ"ל (פרשתנו יג, כ ב־סופו): אך הם בטלו לשליחות.
14) יד, ז.
15) יג, ל.
16) יד, ח־ט.
17) יד, לח (מב"ב קיח, ב).
18) פרשתנו יג, כו.
19) רש"י פרשתנו יג, טז (מסוטה לד, ב). אבל ראה לקו"ש חל"ג ע' 78 ואילך.
20) ועד"ז מאריך בפירושו לסוטה שבהערה 10, אך בשינויים קלים. ואכ"מ.

לא הי' בכך שום דבר שלילי: משא"כ רש"י מוסיף ומדגיש, ש„עצת" המרגלים היתה גם בהבאת הפירות גופא, ולכן לא השתתפו יהושע וכלב עמהם בנשיאת הפירות – לא רק כדי שלא יהי' מקום לטעות שהם בעצה אחת עמהם בכלל, אלא שלא רצו ליטול חלק במעשה זה דהבאת הפירות, כיון שכוונת המרגלים (גם) במעשה זה היתה „להוציא דבה".

– אבל אין זה פוטר אותם ממילוי שליחות משה[21].

כן צריך להבין: מנ"ל לרש"י שעצם הבאת הפירות היתה בכוונה „להוציא דבה", והרי מפשטות לשון הכתובים משמע להיפך, שהוצאת הדבה של המרגלים התחילה לאחרי שהראו לישראל את הפירות, וכמ"ש* „ויספרו גו' באנו אל הארץ גו' וגם זבת חלב ודבש היא וזה פריו". אפס כי עז העם גו' והערים גו'", וכן משמע גם בפרש"י שם, שזהו ה„קצת אמת" שאמרו כדי שיתקיים השקר שאמרו לבסוף[22].

ד. ויש לומר הביאור בכל זה:

ידוע, שבמצוות התורה יש מצוות שעיקרן הפעולה, מעשה המצוה, כמו מצות תפילין של יד, שהמצוה היא להניח תפילין, ויש מצוות שעיקרן התוצאה והנפעל, כמו תש"ר, שבהם עיקר המצוה היא שיהיו על הראש כמ"ש[23] „והיו לטוטפות בין עיניך"[24].

ועד"ז יש מקום לחקור במהות השליחות ד„והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ", אם עיקר כוונת השליחות בזה הי' רק הנפעל והתוצאה שיחזרו ויראו לבני ישראל את הפירות, או שחל חיוב גם על מעשה הלקיחה. דכיון שמשה הדגיש בדבריו „והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ", מעשה הלקיחה, הרי מעשה הגבראה (הפועל), לקיחת הפירות ונשיאתם, הם חלק עיקרי בהשליחות.

ויש לומר (בדוחק עכ"פ), ששיטת הש"ס היא כאופן הא', ששליחותם הי' הנפעל והתוצאה, ולפיכך לא איכפת לן מעשה נשיאת הפירות, דאין חיוב נשיאה, אלא שיובאו הפירות (באיזו דרך שהיא) אל משה וישראל.

ועפ"ז מובנים שני הטעמים שבש"ס מדוע יהושע וכלב לא נשאו פירות (ולא חשו לקיים ציווי משה „והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ") – „משום דחשיבי . . שלא היו באותה עצה", והיינו כי

---

21) להביא מפרי הארץ בעצמם (מבלי להשתתף עם המרגלים).

*) יג, כז-כח.

22) בחדא"ג מהרש"א סוטה שם, דסיום הכתוב „וזה פריו" הוא סיום בדבר שקר, שרק זה – ג' מינים אלו (ענבים רמונים ותאנים) פרי' אבל עיקר חיי הנפש שהם שאר הג' מינים חיטים ושעורה ושמן אין בה (וכן מפרש „דברי אמת" בתחילתו וסיום בדבר שקר בכתוב שלאח"ז). אבל פשטות ל' הכתוב ופרש"י משמע דכל הכתוב „וגם זבת חלב ודבש היא וזה פריו" הוא מה„קצת אמת בתחילתו", ומהכתוב שלאח"ז (יג, כח ואילך) מתחילה הוצאת הדבה על הארץ. וכן משמע מזה שבגמ' הובא כל הכתוב. וראה גם מדרש הגדול עה"פ: בתחלה ספרו בשבחה שנאמר וגם ארץ זבת חלב ודבש היא וזה פריו ואחר כך דיברו בגנותה שנאמר אפס כי עז העם. וראה מפרשי הע"י.

23) ואתחנן ו, ח.

24) ראה צפע"נ על הרמב"ם הל' תפילין פ"ד ה"ד. ובכ"מ.

בלאו הכי נתקיימה שליחות משה ע"י אחרים ולא חל הציווי על כל אחד בפ"ע להביא פירות, וע"ז מספיק טעם של „חשיבי" וש„לא היו באותה עצה", שלא ישתדלו שהשליחות תתקיים על ידם דוקא.

ה. ויש לומר, ששיטת רש"י בפירושו עה"ת אינה כן, אלא ש„והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ" היתה חובת גברא (כפשטות הלשון), ובעצם הי' חיוב על כאו"א מהי"ב האנשים ליקח ולשאת פרי הארץ [וכדמצינו גם דיעה בחז"ל[25], שכו־לם נשאו פירות, גם יהושע וכלב[26]].

ולכן לא נקט רש"י הטעם הא' ש־בש"ס, שיהושע וכלב לא נטלו כלום „מ־שום דחשיבי", כי ס"ל שנתחייבו בחובת גברא של „ולקחתם מפרי הארץ".

ומטעם זה אי אפשר לרש"י להסתפק בלשון הש"ס שזה שלא נטלו הוא „שלא היו באותה עצה" — שלשון זו יכולה להתפרש (כנ"ל) שלא רצו שיהי' מקום לטעות שיש להם שייכות לעצת ה־מרגלים בכלל — כי זה אינו מספיק להפקיע ציווי מפורש של משה רבינו „ולקחתם מפרי הארץ".

ולכן כ' רש"י „יהושע וכלב לא נטלו כלום לפי שכל עצמם להוציא דבה נתכוונו כשם שפרי' משונה כך עמה משונה", שיש לומר, שאין כוונת רש"י שהמרגלים אמרו בפירוש לבנ"י „כשם שפרי' משונה כו'" — שהרי כנ"ל, מפורש בתחילת דיבורם „ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש היא וזה פריו", ובפרש"י שזהו ה„קצת אמת" בתחלתו שאמרו המרגלים בכדי לקיים השקר שבאו לומר אח"כ „אפס כי עז העם גו'" — אלא כוונת רש"י היא, שזו היתה רק כוונתם בהבאת הפירות. דעצם מעשה הבאת הפירות הי' באופן שהי' נראה לבנ"י שבכך קיימו שליחותו של משה „ולקחתם מפרי הארץ", אלא שהיתה להם כוונה נסתרה, שע"ז שיאמרו קצת אמת, ה"ז יאמת את השקר ד„אפס כי עז העם כו'" (כי ישראל יאמרו „כשם שפרי' משונה כך עמה משונה").

וע"פ אופן זה מבואר איך יתכן ש־יהושע וכלב לא נטלו כלום[27]:

אם לא היתה שום כוונה של הוצאת דבה (מצד המרגלים) במעשה הבאת הפירות, פשיטא שיהושע וכלב היו משתתפים עמהם לקיים ציווי ושליחות משה „והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ" (שהוא חובת גברא כנ"ל):

אבל כיון שהי' כאן מעשה טוב (הבאת פירות המראים על טיב הארץ ושבחה) ביחד עם כוונה בלתי רצוי', הרי שוב אי אפשר להם ליטול כלום, דאם ישתתפו גם הם בהבאת פירות מטוב הארץ, הרי הם מסייעים לדבר עבירה (כוונתם הרעה של המרגלים במעשה

25) ראה ירושלמי סוטה פ"ז ה"ה: שנים עשר היו שמונה באשכול וארבעה בתאנים ורימונים ובנושא כלים. וראה מפרשים שם.

26) וראה יל"ש פרשתנו (יג, יז) מתדבא"ר פכ"ט: הגיעו לחברון נטלו משם ה' תאנים וה' רמונים ואשכול אחד של ענבים. ומשמע דכל הי"ב נשאו פירות, דהאשכול נשאו שנים כפשטי' דקרא „וישאוהו במוט בשנים", וכאו"א נשא תאנה או רמון א' (עיון יעקב לע"י סוטה לד, סע"א). וראה תדבא"ר שם שזה הי' ע"פ ציווי של משה.

27) ראה פענח רזא פרשתנו עה"פ מה שתירץ הקושיא על פרש"י מהתנחומא הנ"ל הערה 4.

ההבאה), וסיוע לדבר עבירה דוחה קיום שליחותו של משה. ואולי אין זו דחי', אלא שזה היתה כוונת משה, שלא יקחו פירות באופן של מסייע לדבר עבירה, ואדרבא זה מבטל מכוון השליחות.

ו. ויש לומר לימוד בעבודת האדם מפרש"י זה:

ידוע[28], שעיקר טעות המרגלים היתה בזה שרצו לעבוד עבודתם בעיקר במחשבה וגם בדיבור (לימוד התורה וכוונת המצוות) ולא רצו לרדת לעולם המעשה ולקיים מצות מעשיות התלויות בארץ. וכיון שכן, עלול אדם לטעות בצד השני ולחשוב שכיון שהמעשה הוא העיקר[29] הרי אין נוגע כ"כ כוונת הלב ומחשבת המוח.

ועל כך מלמדנו רש"י, שכוונתם הנסתרת „להוציא דבה" גרמה הפיכת קיום ציווי משה לענין של עבירה ולשון הרע.

ומרובה מדה טובה, דמכאן נלמד עד היכן נוגע מעלת כוונה טובה ומחשבה רצוי' במעשה המצוות. וכמאמר מצוה בלא כוונה כגוף בלא נשמה[30], שפעולת הנשמה בגוף אינה בדבר צדדי או פרטי, אלא הנשמה משנה את מציאות הגוף מהיפך החיים לחיים. וכן בכוונת המצוה, שהכוונה נותנת חיים בהמצוה.

ועיקר דבר זה הוא ע"י לימוד פנימיות התורה, תורת החסידות, שבה יש מעין גילוי טעמי תורה דלעתיד כנודע.

וי"ל שעד"ז הוא החיוב להאמין במשיח ולחכות לביאתו[31], שצ"ל[32] בפנימיות ואמיתיות, מעומק הלב,

וזה[33] ימהר ויחיש הגאולה האמתית וקיום היעוד[34] „ונתתי לכם לב בשר", במהרה בימינו ממש.

(משיחת מוצש"ק פ' שלח תשל"ח)

---

28) ראה לקו"ת ריש פרשתנו (לז, א. לח, ב-ג). אוה"ת שם. ובכ"מ.

29) אבות פ"א מי"ז.

30) ראה תניא פל"ח (נ, א). ושם: תפלה או שאר ברכה בלא כוונה הן כגוף בלא נשמה. וראה חובת הלבבות שער חשבון הנפש פ"ג ד"ה והתשיעי.

31) רמב"ם הל' מלכים פי"א ה"א.

32) כענין של צפי' ותקוה כפשוטו.

33) ראה ספר השיחות תרצ"ו-חורף ש"ת ס"ע 312 ואילך.

34) יחזקאל לו, כו.